

kráľa ustanovíme. To bude naša ústavná slovianska sloboda, to bude naša národnosť. Teda do boja za tieto veľké poklady, musíme si ich vy dobyť čo ako.

Ale dajte pozor, Slováci! Za svätú vec takú, ako je táto naša, sväte sa musí bojovať. My nechceme žiadne zločinské mordy a vraždy, nechceme žiadnu krvavú mordársku pomstu. Nám netreba proti nikomu sa s mečom postaviť, len proti tomu, kto je proti našej svätej veci a či zjavne, či tajne kuje proti nám zradu, je nepriateľ slovenského národu a jeho národnej, občianskej slobody a samostatnosti. Proti tomu mečom, dokiaľ neustúpi, ináčej sa nič vykonať nedá.

Kto chce, nech sa k nám pripojí, čo aj nebol predtým za slovenský národ, ale bol práve za maďarský medzi Slováky, nech sa len pridruží k nám, nech zloží svätú prísahu, že za nás verne chce stáť a náš je priateľ a brat ubezpečený.

Dajte pozor tedy, Slováci, aby ste takto statočne a poctive za svoju slobodu a svoje práva bojovali. Ináčej, keď nie, teda pomoc božia od nás odstúpi. Lebo keď Boh dopúšťa a rozkazuje boj, teda ho chce mať poctivý a dobrý za vec svätú.

Akokoľvek krivdy komu sa kedy, či jednotlivým ľuďom, či celým obcam na majetku, na roľach, lúkach, pašienkach stali, to sa musí všetko, všetko napraviť, len si najprv právo národnosti vydobudnime, iste to musí byť, tak ako je Bôh na nebi. Lebo keď si slobodu a právo národnosti vydobudneme, potom sami my, národ slovenský, do porady vstúpime, ako by sa to všetko podľa práva a spravodlivosti tej najpravdivejšej napravilo. A to sa stane v prítomnosti kráľa nášho dobrotivého a s jeho otcovským porozumením a potvrdením, aby nám to potom bolo istô na veky. Ale bojovať verne a zmužile proti maďarskému samopanstvu, ktorô nám všetky té práva odobralo a nič dať nechce, ba ani prosby naše nepočúva.

Teda na tomto, Slováci, pre Vás teraz všetko záleží:

1. O maďarských rozkazoch a o uhorskom ministerstve ani počuť.
2. Na stoličné maďarskopanské rozkazy nič nedať.
3. Kráľovi a národu slovenskému vernosť do smrti prisahať.
4. Vašich vodcov a té vrchnosti, ktoré si sami zvolíte alebo ku ktorým dôveru máte, vo všetkom počúvať.
5. Boj náš a vojsko naše chlapstvom, potravou, zbraňou a všetkým potrebným podľa najvyššej možnosti napomáhať.
6. Žiť alebo mrieť za slobodný národ slovenský, za jeho právo a národnosť, za jeho česť.

Takto sa spravujte, veď ste Vy nespravodlivé vrchnosti panskomadžarské za mnoho rokov počúvali, môžete a máte už raz počúvať tých a len tých, ktorí vám tak dobre chcujú, ako nikdy nikdo. Bôh s nami! Za slobodu, za kráľa, za národ slovenský! Do boja! do boja! Pán boh s nami!

10

Výpovede Karola Jakobeiho, ev. farára v Nandráši, a Ludovita Pintéra, erárneho ispána v Tisovci o revolučnom hnutí v Gemeri, organizovanom Št. M. Daxnerom v septembri 1848.

Uverejnil D. Rapant, c. d. II-3, str. 257—259.

Za vedenia Št. Daxnera a jeho priateľov bolo v septembri 1848 pripravované v Gemerskej povstanie ako súčasť celoslovenského povstania, organizovaného Ľ. Štúrom a Slovenskou národnou radou. Št. Daxner pri tejto príležitosti chcel do povstaleckej akcie zapojiť národné gardy slovenských obcí v Gemerskej. Odmietol preto aj pokus zaradiť ich do rámca národných gárd organizovaných maďarskými veliteľmi, dobre predvídajúc, že títo usilujú už o zriadenie samostatného maďarského vojska, ktorého základ mali tvoriť práve ozbrojené národné gardy. Proti Daxnerovi a jeho priateľom v Gemeri sa preto zo strany stoličnej vrchnosti organizoval pohon s tým, že mali byť zneškodnení. Súc zaskočení dostali sa napokon pred súd a v novembri boli odsúdení do žalára. V priebehu tohto monstre-procesu bol vypočutý celý rad svedkov, z ktorých niektorí uviedli zaujímavé a charakteristické podrobnosti o gemerskom revolučnom hnutí, najmä o jeho cieľoch. Význačnou postavou tohto hnutia bol úradník štátnych lesov Móric Kellner, brat Petra, bývalého redaktora Štúrových SNN. Výpovede Jakobeiho, tiež štúrovca (a) a Pintéra (b) dostatočne dokresľujú revolučné zameranie gemerskej skupiny slovenského národného povstania.

(a) Minulého mesiaca súc v rodinných záležitostiach spolu s manželkou v Brezne, prišla práve zpráva, že Slováci vtrhli¹ a tak napredujú, že dnes-zajtra budú už tu. V Brezne sa každý bál, a tak aj svedok ešte ten istý deň odišiel na Polhore.² To bolo 25. septembra. V Polhore sa usalašil v hostinci, kam čoskoro na večer, prichádzajú z poľovačky, vošli erárny bankský úradník Móric Kellner a ešte dvaja Kellnerovci, jeden praktikant a jeden peštiansky fiškál, ako aj ešte jeden mladík,³ ktorých svedok nepozná a keď medzi nami prišla reč na túto vec,⁴ Móric Kellner sa len smial a povedal, že on o tomto vpáde už dávno vedel, a na počudovanie svedkovo, keďže svedok sa o tomto chýre dozvedel len odpoľudnia v Brezne, odpovedal Kellner: mám spôsob sa to dozvedieť. Nato potom vytiahol Kellner list, z ktorého slovensky čítal, že cieľom slovenského pohybu je odstrániť aristokraciu, vziať jej majetky, a tretinu z nich venovať vláde, dve tretiny obrátiť na úhradu potrieb krajiny. Bude zakázané vraždiť ľud, ale s tými, ktorí sa postavíajú proti, vedí čo urobiť. Peniaze židom sa odoberú, lebo tí už dosť vyciavali ľud. Ďalej hovoril Móric Kellner týmito slovami: „Nuž teda — tak hovoril — teraz sa nebojíme, všetko robíme verejne, lebo tu sú Slováci; mne, hoci som oznámený vláde, nemôžu nič urobiť, mám dosť svojich ľudí, na ktorých stačí mi len zahvízdať a môžem sa v lese ubrániť. Práve zajtra budeme mať zhromaždenie s tisoveckými, ktorí držia so mnou; čakáme na Štefana Daxnera a Jána Francisciho. Teraz — tak hovoril Kellner — tu je čas pomsty, najmä na liptovských pánov, ktorí napáchali mnoho nespravodlivostí. V Liptove, ak bude chytený Karol Szentiványi,⁵ sám sebe si postavil šibenicu. Všade máme svojich ľudí, jedna armáda podľa Váhu prichádza do

¹ Ide o vpád slovenských dobrovoľníkov do myjavského krája 23. septembra 1848.

² Polhora je horská obec medzi Breznom a Tisovcom a vedie cez ňu dôležitá cesta aj na Spiš.

³ Išlo asi o bratov Aurela a Petra Kellnerových, ako aj o istého Ubetka.

⁴ Totiž na vpád slovenských dobrovoľníkov.

⁵ Žil v rokoch 1802—1877. Roku 1848 bol hlavným županom Gemera. Roku 1861 bol poslancom za Jelšavu ako prívrženec Fr. Deáka.

Liptova, iní cez dolinu Hrona, Muráňa a Rimavy.“ Po týchto hrozných rečiach celá spoločnosť odišla do osobitnej izby a tam až do polnoci hovorili a spievali revolučné piesne. Celú túto históriu a reči po návrate domov som vyrozprával jeľšavskému farárovi Ferjenčíkovi,⁶ na druhý deň ráno šiel som do Tisovca a nastrašený hovoril som starostovi o slovenskom vpáde. Odtiaľ som šiel do Muráňa a tam som časť hrozných vecí, počutých v Polhore, vyrozprával.

(b) Štefan Daxner často navštevoval šafára Mórica Kellnera na Polhore. Počul od manželky erárneho inšpektora Antona Huszára, že Kellner odkázal Daxnerovi, aby v michalskom⁷ týždni prišiel k nemu. Od zvolenského kancelárskeho pomocníka Gašparca počul, že k Móricovi Kellnerovi priniesol jeden človek plný vak guliek, ktorý Kellner prezrel a povedal, že „to stačí“. Gašparec aj ohmatal vak s nábojmi. Svedok vic, že Kellner je švagrom Hodžovým.⁸ Svedok sa presvedčil, že kým Daxner bol v Tisovci, boli ľudia grobiansky a namyslení, ale odvtedy,⁹ sú premýšľavejší a pokojnejší. Svedok myslí, že pôvodcom nepokojov v Tisovci je Daxner. Ocel kopijí, asi 50 funtov, kúpil Daxner v štátnej železiarni a ich vyhotovenie súril. Svedok počul od Mateja Vargu, že oni proti Slovákom nebudú bojovať.

11

Výzva Slovenskej národnej rady „K národu slovenskiemu!“ do boja proti maďarskému tyranstvu a za národnú rovnoprávnosť z 20. novembra 1848.

Tlačený leták z 20. novembra 1848. Uverejnil D. Rapant, c. d. III-2, str. 111–115.

Po stroskotaní tzv. septembrového povstania Slovenská národná rada sa rozhodla pre účasť na ďalších bojoch proti Maďarom, a to v rámci pravidelného rakúskeho vojska, ktoré nastúpilo do boja proti Maďarom koncom októbra 1848. Slovenská národná rada preto letákmi vyzývala Slovákov k účasti na tomto boji v znamení hesla za národnú rovnoprávnosť, za slovenský národ, za jednotu ríše, za kráľa a dynastiu a za zákonný poriadok. Obsah letáka je už výrazne kontra-revolučný, najmä jeho 3. a 4. bod.

Nanovo voláme k Vám, Slováci, krajanovia naši drahí, chyďte sa zbrane a vydobudnite slobodu národu svojmu. Všetko si svoju slobodu vydobýva, a vy by ste len mali hniť v otroctve a padnúť do bezodnej priepasti. A veľ sme začali dieľo vydobúdania slobody vašej národnej. Bo videli ste nás v mesiaci septembri b. r. vtrhnúť so zbrojou v ruke do krajov vašich, po prvý raz po jednom tisícročí, a to vtrhnúť k boju za slobodu vašu, za nášho kráľa a za jednotu mocnárstva rakúskeho. Vtrháme teraz nanovo k vám, bratia, a pokračujeme v začatom diele, po ktorom odjakživa túžila duša naša. Teraz pevne veríme, zasvitnúv i nám deň slobody, teraz prišli i pre nás príhodnie chvíle, aby sme to, čo sme začali, i zakončili.

⁶ Ide o Samuela Ferienčika, v tom čase ev. seniora.

⁷ Je to posledný septembrový týždeň.

⁸ M. M. Hodža mal za manželku sestru bratov Kellnerovcov, Kornéliu.

⁹ Daxner bol zatvorený začiatkom októbra 1848.